

Н. М. Столбуненко

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та управління

РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ЯК ЗАПОРУКА КАРДИНАЛЬНИХ ЗМІН В УКРАЇНІ

Інтелектуальний капітал у сучасному суспільстві все більше стає основою багатства, тобто він визначає конкурентоспроможність економічних систем та є ключовим ресурсом їх розвитку, силою нації і її добробуту. Інтелектуальний капітал у індустріальному суспільстві приходиться на зміну природним ресурсам в якості домінуючого фактора виробництва.

Поняття інтелектуального капіталу невід'ємне від нової економіки. Тому, незважаючи на те, що Україна знаходиться на індустріальній стадії розвитку цивілізації, а категорія інтелектуального капіталу відображає інтенсивні процеси інтелектуалізації праці й економіки в умовах постіндустріального суспільства, в Україні виникає необхідність використання досягнень постіндустріального суспільства.

Отже, актуальність розкриття теоретико-методологічних основ даної категорії, її природи і структури, міста і ролі на сучасному етапі розвитку економіки України стає очевидною.

Проблемам дослідження інтелектуального капіталу та його впливу на соціально-економічний розвиток протягом останнього часу приділяється значна увага вчених. Так, у ХХ столітті це роботи Г. Беккера, М. Блауга, Е. Брукінга, Дж. Гелбрейта, Д. Даффі, П. Дракера, В. Іноземцева, Б. Леонтьєва, Ж. Фрідмена, М. Фішера та інших.

Значний внесок належить і українським вченим: В. Базилевичу, А. Гальчинському, В. Гейцю, В. Куценко, О. Морозову, Ю. Пахомову, А. Чухно та іншим.

В економічній літературі існують різні підходи визначення поняття інтелектуального капіталу, серед яких можна виділи-

ти два основних: інтелектуальний капітал — це нематеріальний елемент; інтелектуальний капітал — це матеріальні засоби, що використовує людина у своїй праці.

Розкриття сутності інтелектуального капіталу ілюструють людський та технологічний капітал. Виникнення інтелектуального капіталу стає реальністю лише в умовах, коли інформація та знання стають фактором виробництва, коли вони дедалі глибше охоплюють економіку, а потенційні можливості людського розуму використовуються дедалі ширше. Лише в цих умовах відбуваються кардинальні зміни в системі суспільних відносин. Це знаходить прояв у тому, що в людині одночасно поєднується власник нових знань та нової інформації і його робочої сили, що перетворює знання на результати виробництва. Інтелектуальна власність відображає логічний процес проникнення інтелектуальної творчої праці у формі наукових, маркетингових досліджень та розробок у всі сфери господарювання.

У розвинених країнах світу інтелектуальний капітал розглядається як найбільш цінний виробничий ресурс і потужний фактор соціально-економічного розвитку. Так, наприклад, у США вже у 80-ті роки ХХ століття загальна сума доходів від фізичного капіталу була у 14 разів менше, ніж від знань і умінь людини.

Протягом останніх 25 років у структурі трудової діяльності зростає частка працівників, що мають середню професійну чи вищу освіту, а частка некваліфікованих — зменшується. Одночасно з цією тенденцією спостерігається нестача висококваліфікованих працівників: у Німеччині — 38 % підприємств, США та Великобританії — 36 %, Азії — 42 % [1].

Історичний досвід розвинених країн, особливо тих, які входять до Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), свідчить, що за останні 15 років зростання доданої вартості в галузях, що базуються на знаннях, у середньому становило 3 %, в той час, коли темпи загального економічного зростання не перевищували 2,3 %.

Частка галузей, які базуються на знаннях, у сукупній доданий вартості закономірно збільшилась: в Німеччині — з 51 % до 60 %, у Великобританії — з 45 % до 51 %, у Фінляндії — з 34 % до 42 %.

Загальною проблемою економіки України є диспропорційний нераціональний розподіл інтелектуальних ресурсів, спрямований на короткострокове одержання доходу. Нині в Україні відбувається не просто економічна криза, а крах існуючої моделі розвитку. Об'єктивною умовою стабільності економічного розвитку виступає нова стратегія модернізації виробництва на основі інтелектуальних ресурсів [2, с. 87–88].

Важливим аспектом виступає циклічний підхід до управління інтелектуальним капіталом, який, на погляд автора, може забезпечити підвищення ефективності його використання в масштабах держави та реалізацію інноваційно-інвестиційної політики України.

Недостатньо розвиненими у сучасних умовах є статистичні оцінки формування інтелектуального капіталу, які не дають змоги вести системний аналіз. Як такі показники можуть бути використані: інвестиції в нематеріальні активи, інноваційна активність, впровадження інновацій та інші. Наразі ці показники низькі. Так, наприклад, частка нематеріальних активів у балансі українських компаній складає лише 0,4–0,7 %, а частка наукових та науково-технічних робіт також незначна і має тенденцію до зниження.

Сьогодні макроекономічні умови України не є сприятливими для прискореного формування інтелектуального капіталу. Неможливим в силу цього є і вихід українських компаній на світові ринки інтелектуальних продуктів. Тому необхідно удосконалити економіко-правове середовище, механізми функціонування ринкової конкуренції, ліквідувати деформацію механізмів накопичення та створити ефективну систему державного регулювання інноваційної діяльності на основі підтримки інвесторів, які вкладають кошти в інтелектуальні ресурси.

Література

1. Нова економіка : форми вияву, причини і наслідки [Текст] / Хенінг Клодт, Клаудія М. Бух, Бйорн Хрістенсен та інші. — К. : Таксон, 2006. — 304 с.
2. Новий курс : реформи в Україні 2010–2015. Національна доповідь [Текст] / за заг. ред. В. М. Гейця та інших. — К. : НВЦ НБУВ, 2010. — 232 с.